

§4. Rút gọn phân số

Thế nào là phân số tối giản và làm thế nào để có phân số tối giản ?

1. Cách rút gọn phân số

Ví dụ 1.

Xét phân số $\frac{28}{42}$. Ta thấy 28 và 42 có ước chung là 2.

Theo tính chất cơ bản của phân số, ta có $\frac{28}{42} = \frac{14}{21}$.

Phân số $\frac{14}{21}$ có tử và mẫu nhỏ hơn tử và mẫu của phân số đã cho nhưng vẫn bằng phân số đó. Ta lại có :

$$\begin{array}{c} : 7 \\ \curvearrowright \\ \frac{14}{21} = \frac{2}{3} \\ \curvearrowleft \\ : 7 \end{array} \quad (7 \text{ là ước chung của } 14 \text{ và } 21).$$

Như vậy ta lần lượt có :

$$\begin{array}{c} : 2 \quad : 7 \\ \curvearrowright \quad \curvearrowright \\ \frac{28}{42} = \frac{14}{21} = \frac{2}{3} \\ \curvearrowleft \quad \curvearrowleft \\ : 2 \quad : 7 \end{array}$$

Mỗi lần chia cả tử và mẫu của phân số cho một ước chung khác 1 của chúng, ta lại được một phân số đơn giản hơn nhưng vẫn bằng phân số đã cho. Làm như vậy tức là ta đã *rút gọn phân số*.

Ví dụ 2.

Rút gọn phân số $\frac{-4}{8}$.

Ta thấy 4 là *ước chung* của -4 và 8. Ta có : $\frac{-4}{8} = \frac{(-4):4}{8:4} = \frac{-1}{2}$.

Quy tắc :

Muốn rút gọn một phân số, ta chia cả tử và mẫu của phân số cho một ước chung (khác 1 và -1) của chúng.

?1 Rút gọn các phân số sau :

a) $\frac{-5}{10}$;   b) $\frac{18}{-33}$;   c) $\frac{19}{57}$;   d) $\frac{-36}{-12}$.

2. Thế nào là phân số tối giản ?

Khi rút gọn các phân số :

$$\frac{2}{3}, \quad \frac{-4}{7}, \quad \frac{16}{25}$$

ta thấy các phân số này không rút gọn được nữa vì tử và mẫu của chúng không có ước chung nào khác ± 1 . Chúng là các **phân số tối giản**. Ta định nghĩa :

Phân số tối giản (hay phân số không rút gọn được nữa) là phân số mà tử và mẫu chỉ có ước chung là 1 và -1 .

?2 Tìm các phân số tối giản trong các phân số sau :

$$\frac{3}{6}, \frac{-1}{4}, \frac{-4}{12}, \frac{9}{16}, \frac{14}{63}.$$

Nhận xét :

- Ở ví dụ 1, sau hai lần rút gọn, phân số $\frac{28}{42}$ trở thành phân số tối giản $\frac{2}{3}$.

Tuy nhiên, ta có thể chỉ rút gọn một lần mà cũng thu được kết quả là phân số tối giản. Muốn vậy, chỉ cần *chia tử và mẫu của phân số cho ƯCLN của chúng, ta sẽ được một phân số tối giản*.

Trong ví dụ 1, $\text{ƯCLN}(28, 42) = 14$ nên ta có :

$$\frac{28}{42} = \frac{28 : 14}{42 : 14} = \frac{2}{3}.$$

► **Chú ý :**

- Phân số $\frac{a}{b}$ là tối giản nếu $|a|$ và $|b|$ là hai số nguyên tố cùng nhau.
- Ở ví dụ 2, để rút gọn phân số $\frac{-4}{8}$, ta có thể rút gọn phân số $\frac{4}{8}$ rồi đặt dấu "-" ở tử của phân số nhận được.

$\text{ƯCLN}(4, 8) = 4$ nên ta có :

$$\frac{4}{8} = \frac{4 : 4}{8 : 4} = \frac{1}{2}. \text{ Do đó } \frac{-4}{8} = \frac{-1}{2}.$$

- Khi rút gọn một phân số, ta thường rút gọn phân số đó đến tối giản.

Bài tập

15. Rút gọn các phân số sau :

a) $\frac{22}{55}$;

b) $\frac{-63}{81}$;

c) $\frac{20}{-140}$;

d) $\frac{-25}{-75}$.

16. Bộ răng đầy đủ của một người trưởng thành có 32 chiếc trong đó có 8 răng cửa, 4 răng nanh, 8 răng cối nhỏ và 12 răng hàm. Hỏi mỗi loại răng chiếm mấy phần của tổng số răng ? (Viết dưới dạng phân số tối giản).

17. Rút gọn :

a) $\frac{3 \cdot 5}{8 \cdot 24}$;

b) $\frac{2 \cdot 14}{7 \cdot 8}$;

c) $\frac{3 \cdot 7 \cdot 11}{22 \cdot 9}$;

d) $\frac{8 \cdot 5 - 8 \cdot 2}{16}$;

e) $\frac{11 \cdot 4 - 11}{2 - 13}$.

18. Viết các số đo thời gian sau đây với đơn vị là giờ (chú ý rút gọn nếu có thể) :

a) 20 phút ;

b) 35 phút ;

c) 90 phút.

19. Đổi ra mét vuông (viết dưới dạng phân số tối giản) :

25 dm² ,   36 dm² ,   450 cm² ,   575 cm² .

Luyện tập

20. Tìm các cặp phân số bằng nhau trong các phân số sau đây :

$$\frac{-9}{33}, \quad \frac{15}{9}, \quad \frac{3}{-11}, \quad \frac{-12}{19}, \quad \frac{5}{3}, \quad \frac{60}{-95} .$$

21. Trong các phân số sau đây, tìm phân số không bằng phân số nào trong các phân số còn lại :

$$\frac{-7}{42}, \quad \frac{12}{18}, \quad \frac{3}{-18}, \quad \frac{-9}{54}, \quad \frac{-10}{-15}, \quad \frac{14}{20} .$$

22. Điền số thích hợp vào ô vuông :

$$\frac{2}{3} = \frac{\square}{60} ; \quad \frac{3}{4} = \frac{\square}{60} ; \quad \frac{4}{5} = \frac{\square}{60} ; \quad \frac{5}{6} = \frac{\square}{60} .$$

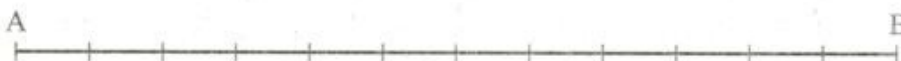
23. Cho tập hợp $A = \{0 ; -3 ; 5\}$. Viết tập hợp B các phân số $\frac{m}{n}$ mà $m, n \in A$.
(Nếu có hai phân số bằng nhau thì chỉ cần viết một phân số).

24. Tìm các số nguyên x và y, biết :

$$\frac{3}{x} = \frac{y}{35} = \frac{-36}{84}.$$

25. Viết tất cả các phân số bằng $\frac{15}{39}$ mà tử và mẫu là các số tự nhiên có hai chữ số.

26. Cho đoạn thẳng AB :

Hãy vẽ vào vở các đoạn thẳng CD, EF, GH, IK biết rằng :

$$CD = \frac{3}{4} AB ; \quad EF = \frac{5}{6} AB ; \quad GH = \frac{1}{2} AB ; \quad IK = \frac{5}{4} AB.$$

27. Đố : Một học sinh đã "rút gọn" như sau :

$$\frac{10+5}{10+10} = \frac{5}{10} = \frac{1}{2}.$$

Bạn đó giải thích : "Trước hết em rút gọn cho 10, rồi rút gọn cho 5". Đố em làm như vậy đúng hay sai ? Vì sao ?